

DOI: <https://doi.org/10.36719/2789-6919/21/104-106>

Vüqar Atakişizadə
Bakı Mühəndislik Universiteti
magistrant
vugaratakishizade@gmail.com

DÖVLƏT MÜƏSSİSƏLƏRİNDƏ İDARƏETMƏNİN TƏKMİLLƏŞDİRİLMƏSİ

Xülasə

Müəllif məqaləsində dövlət müəssisələrində idarəçiliyin təkmilləşdirilməsinin müasir təşkilati quruluşlarını, böhranlı vəziyyətlərdə çevik idarəçilik metodunu tədqiq etmişdir. O, konkret bir dövlət qurumunun təmsalında respublikamızda dövlət müəssisələrinin idarəçiliyində tətbiq edilən yeni metodlara diqqət yetirməklə, demək istəmişdir ki, bugünkü dövrün tələbləri ilə ayaqlaşmağı bacarmaq çox vacibdir. Müəllif Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi altında Respublikada həyata keçirilən islahatları yüksək dəyərləndirərək, Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin təmsalında, idarəçiliyin müasirləşdirilməsini vacib hesab edir. Cənab Prezidentin atdığı bütün addımların dövlətimizin daha da gücləndirilməsinə, əhalinin sosial rifahının yaxşılaşdırılmasına xidmət etdiyini önə çəkən müəllifin araşdırmasını uğurlu saymaq olar.

Müəllif araşdırmasında həmçinin kənd təsərrüfatının idarəedilməsində Elektron Kənd Təsərrüfatı İnformasiya Sisteminin yaradılmasını önəmli hesab edir. Bu sistem qərar verməyə kömək etməklə yanaşı, gələcək inkişaf üçün planlama işlərinin görülməsini sürətləndirə bilər. Eyni zamanda xarici əlaqələrin yaradılmasında, ixrac əməliyyatının aparılmasında bu sistemin çox böyük faydası olar.

***Açar sözlər:** idarəetmə, ictimai şuralar, təşkilati quruluş, kənd təsərrüfatı, informasiya bazası*

Vüqar Atakishizadeh
Baku Engineering University
master student
vugaratakishizade@gmail.com

Improvement of management in state enterprises

Abstract

In the author's article, he studied the modern organizational structure of improving management in state enterprises, the method of flexible management in crisis situations. He wanted to say that it is very important to be able to keep up with the requirements of today's era by paying attention to the new methods applied in the management of state enterprises in our republic on the example of a specific state institution. The author highly appreciates the reforms carried out in the Republic under the leadership of President Ilham Aliyev and considers it important to modernize the administration in the example of the Ministry of Agriculture. The author's research, which emphasizes that all the steps taken by Mr. President serve to further strengthen our state and improve the social welfare of the population, can be considered successful.

In his research, the author also considers the creation of an agricultural Information System Important. This system can help in decision making and speed up planning for future development. At the same time, this system will be very useful in establishing foreign relations and conducting export operations.

***Keywords:** management, public councils, organizational structure, agriculture, information base*

Giriş

İdarəetmə latın mənşəli administratio sözündən götürülmüşdür. O müəyyən fəaliyyət növünü xarakterizə edən universal vasitə olub, ictimai əhəmiyyət kəsb edən məqsədlərə nail olmaq üçün həyata keçirilən hərəkətlər məcmusudur. İdarəetmə daha geniş mənada nəyinsə (və ya kiminsə) üzərində rəhbərliyin həyata keçirilməsi deməkdir.

“Azərbaycan Respublikasının hüquq sistemini təşkil edən hüquq sahələrindən biri də “İnzibati hüquq” sahəsidir. “İnzibati hüquq”un nizamasalma predmetini (obyektini) dövlət idarəetməsi, icra hakimiyyətinin təşkili və həyata keçirilməsi prosesində yaranan ictimai münasibətlər təşkil edir. Məhz bu səbəbdən də “İnzibati hüquq”un öyrənilməsinə başlayarkən onun formalaşmasının metodoloji əsaslarını müəyyən etmək lazımdır. O geniş yayılmış və idarəetmə kimi ifadə edilən sosial təzahürlə obyektiv surətdə bağlıdır” (1).

Dövlətə məxsus müəssisələr üçün hüquqi və tənzimləyici struktur bazar iqtisadiyyatı münasibətlərinin pozulmaması məqsədilə dövlət və özəl şirkətlərin rəqabət apara biləcəyi bazarda hamı üçün bərabər şəraitin yaradılmasını təmin etməlidir. Dövlət idarəçiliyi çərçivəsində mülkiyyət hüquqlarından istifadə qaydaları aydın şəkildə müəyyənləşdirilməlidir. Buna nail olmağa koordinasiya edən təşkilatın yaradılması və ya daha münasib, mülkiyyət funksiyasının mərkəzləşdirilməsi kömək edə bilər.

“Dövlət müəssisələrinin idarəçiliyinə nəzarət etmək üçün ictimai şuraların yaradılması vacib şərtlərdəndir. İctimai şuralar strateji idarəetmə funksiyasını yerinə yetirmək və menecmentin fəaliyyətinin monitorinqini aparmaq üçün lazım olan səlahiyyətlərə, səriştəyə və obyektivliyə malik olmalıdır. Onlar düzgün hərəkət etməli və öz hərəkətlərinə görə cavabdeh olmalıdırlar” (2).

Müəssisənin böhranlı vəziyyətdən çıxarılmasında mühüm rol idarəetmənin təşkilati quruluşunun təkmilləşdirilməsi oynayır. İdarəetmənin təşkilati quruluşunu müəyyən edən amillər aşağıdakılardır:

- müəssisənin idarəetmə sisteminin ierarxiya səviyyələrinin sayı;
- idarəetmə funksiyaları üzrə idarəetmə heyətinin sayı;
- xətti idarəetmə heyətinin sayı;
- hər bir səviyyədə struktur mərkəzləşdirilmə səviyyəsi.

Böhranlı vəziyyətdən asılı olaraq müəssisənin təşkilati quruluşunun yenidən qurulması üç istiqamətdə aparılmalıdır:

- 1.Gələcək dövrdə istehsalın genişləndirilməsini təmin edən təşkilati quruluşa keçmək
- 2.Operativ fəaliyyətə xidmət edən quruluşa keçmək
- 3.Səmərəli idarəetmə və nəzarəti təmin edən təşkilati quruluşa keçmək.

“İdarəetmənin təşkilati quruluşu müəssisənin təşkilati potensialından səmərəli istifadə etməyə xidmət etməlidir. Təşkilati potensiala idarəetmə heyəti, idarəetmə əməyinin texniki təminatı və informasiya təminatı resursları daxildir. Bu resurslar arasında elə nisbət qurulmalıdır ki, o müəssisənin maksimum mənfəət götürə bilməsini təmin etsin. Bu məqsədlə potensialın vəziyyəti təhlil olunmalıdır. Bunun üçün beş bal sistemi ilə resursların qiymətləndirilməsini həyata keçirmək lazımdır” (3).

Dövlətin strateji əhəmiyyətli sahələrindən olan kənd təsərrüfatının idarəedilməsinin timsalında respublikadakı dövlət müəssisələrində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi istiqamətində yürüdülmən siyasətə nəzər salanda görürük ki, bu gün çox böyük dəyişikliklər baş verməkdədir.

Kənd təsərrüfatına və onun birbaşa əlaqələrdə olduğu sahələrə münasibətdə sistemli yanaşma, müasir dövrün tələblərindən, o cümlədən innovasiyalı inkişaf, yaşıl iqtisadiyyat, sahənin çoxfunksiyalı və bu kimi bir sıra digər global çağırışlarla yanaşı, ölkə və region səviyyəli meyilləri nəzərə almaqla idarəetmənin təşkilati-iqtisadi aspektlərinə həm mütəxəssislərin, həm də tədqiqatçıların marağını dəfələrlə artırır.

“Kənd təsərrüfatının təşkilati-iqtisadi sistemi təşkilati və iqtisadi fəaliyyət obyektlərini funksional surətdə birləşdirməklə, əsas istehsal-kommersiya münasibətlərini vahid istehsal-təsərrüfat sistemində əhatə edir. Sahənin inkişafında və onun idarə edilməsində, təşkilati-iqtisadi sistemin yeri və rolunu tədqiq etmək üçün hər şeydən əvvəl bu sistemin mahiyyətinə aydınlıq

gətirmək zəruridir. Sistem anlayışı elmi mənbələrdə, gözləndiyi kimi, olduqca geniş spektrdə şərh olunmuş və olunmaqdadır” (4).

Aqrar sahənin inkişafı və aqrar xidmətlərin elektronlaşdırılması istiqamətində atılan mühüm addımlardan biri Elektron İnformasiya Sisteminin (EKTİS) yaradılmasıdır. EKTİS Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin əsas fəaliyyət prinsiplərini-fermerlərə yaxınlıq, şəffaf və səmərəli idarəetmə və innovasiyanın tətbiqi prinsiplərini özündə ehtiva edən, daxili və xarici sistemlərlə inteqrasiya imkanlarını təmin edən və kənd təsərrüfatı sahəsi üzrə geniş əhatəli informasiya bazasının qurulmasına zəmin yaradan vahid sistemdir.

“EKTİS-in məqsədləri sırasında fermerlər və onların istifadə etdikləri resurslar haqqında vahid məlumat bazasının yaradılması, dövlət büdcəsi hesabına subsidiyaların verilməsi sahəsində şəffaflığın artırılması, subsidiyaların verilməsi mexanizminin təkmilləşdirilməsi, Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi üçün proqnozlaşdırma, koordinasiya və nəzarət imkanlarının təmin edilməsi kimi əsas istiqamətlər yer alır” (5).

Aqrar sahədə idarəetmə mexanizminə onun böyük obyekt və subyektləri daxildir. İdarəetmə obyektini bütövlükdə iqtisadiyyat, yəni Aqrar Sənaye Kompleksləri (ASK) Kooperativlər, müəssisələr və s. daxildir. İdarəetmənin subyektləri dedikdə isə idarəetmə orqanları başa düşülür.

“Respublikamızda aqrar sahənin sürətli inkişafını təmin etmək üçün infrastrukturun inkişafı üçün bir idarəetmə sisteminin elementi kimi zəif həyata keçirilir ki, bu da öz növbəsində müasir bazar tələblərinə uyğunluğu baxımından geridə qalır. Bu amil ASK-ların idarəetmə mexanizmlərinin effektivliyini aşağı salacaq. Buna görə də obyektiv və subyektiv səbəblərə görə ölkəmizdə aqrar-sənaye komplekslərinin düşdükləri bugünkü böhran əməli tədbirlər görülmədiyindən dərinləşərək tənəzzülə uğramışdır” (6).

Nəticə

Aparılan tədqiqat işi göstərir ki, dövlətə məxsus müəssisələr mühüm rol oynayır. Ancaq bu müəssisələrin idarəçiliyinin müasirləşdirilməsi dövrün tələbidir. Müəllifin tədqiqatından çıxan nəticə budur ki, Azərbaycan hökumətinin apardığı islahatlar ümidvericidir. Hətta Dünya Bankı da Azərbaycan hökumətinin dövlət müəssisələrində idarəetmənin səmərəliliyini artırmaq üçün həyata keçirdiyi islahatları dəstəkləyir. Aparılan islahatlar dövlət müəssisələrinin zərər gören şirkətlərdən gəlir əldə edən şirkətlərə keçidini, borc öhdəlikləri üzərində nəzarəti təmin edəcək və həddindən artıq xərclərin qarşısını alacaq.

Ədəbiyyat

1. <https://kayzen.az>blog>müəssisənin-idarə-edilməsi...>
2. <https://www.oecd.org>daf>corporategovernance...>
3. https://unec.edu.az>İNZİBİ-HUQUQ- _1_
4. <https://unec.edu.az>uploads>2015/02>
5. <https://atm.gov.az>news>kend-teserufatının-effekti...>
6. <https://www.geostrategiya.az>new>

Göndərildi: 12.03.2023

Qəbul edildi: 19.05.2023